

9. Стреляу Я. Роль темперамента в психическом развитии / Я. Стреляу – М.: Прогресс, 1982 - 232 с.

В статье представлены сравнительные характеристики свойств нервной системы и психологической структуры темперамента студентов на этапе подготовки к профессиям типа «человек-человек» и «человек-техника». Полученные данные показали достаточный нейродинамический потенциал студентов для успешной учебной деятельности обеих групп профессий. Получены различия между студентами по показателям некоторых свойств темперамента, общими выявились средняя работоспособность и выраженная пассивность, что может служить основанием для мероприятий по активизации учебно-профессиональной деятельности студентов.

Ключевые слова: нейродинамика, свойства нервной системы, структура темперамента, профессиональная деятельность.

Relative characteristics of nervous system properties and psychological structure of students temperament at a stage of preparation for "man-man" and "man-machine" occupations are presented in article. The obtained data have shown sufficient neurodynamic potential of students for successful educational activity of both groups of occupations. Distinctions between students on indicators of some temperament properties are received, the general average working capacity and the expressed passivity that can form the basis for activating industrial practice of students have come to light.

Keywords: a neurodynamica, the nervous system properties, the structure of temperament? Professional activity.

Іванченко А.О.

ВЗАЄМОЗ'ЯЗОК КРЕАТИВНОСТІ ТА ПСИХО-СОМОФІЗІОЛОГІЇ В ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У статті обґрунтовується положення про дуалістичний характер креативності, яка виступає як умовою, так і результатом при побудові алгоритму загально-стратегічної життєвої спрямованості: на початковому етапі – як передумова формування створюючої динамічної спрямованості, входячи в структуру життє-самоорганізації як один з її фундаментальних компонентів; при наступному розгортанні креативності відбувається прийняття особистістю креативонасиченої життєвої спрямованості як основної подальшої перспективи в житті (у силу позитивного впливу креативності на психосомофізіологічне самопочуття та ефективність життєдіяльності особистості).

Ключові слова: розкриття креативності, взаємо-енергоциркуляція, психосомофізіологічні показники здоров'я, життєва самоорганізація.

Постановка загальної проблеми. За останнє десятиліття проблема збалансованості психофізіологічного стану людини стабільно зайняла пріоритетне місце серед найбільш актуальних наукових досліджень. Дана проблематика привертає увагу не тільки медиків і психологів, але й багатьох інших фахівців: біологів, біофізиків, медиків, валеологів, соціологів і філософів. Сформована на сучасному етапі політико-екологічна та духовно-світоглядницька ситуація в Україні відображає глобальні кризові явища, які а пріорі проектуються на психіку людини, вносячи хаос і непевність у звичний повсякденний життєпотік. Але витримати натиск акселерації життєвого ритму та вплив супутніх йому стресогенних факторів цілком можливо. На наш погляд, найбільш ефективним є шлях формування стійкої гомеостатичної рівноваги особистості при її взаємодії з навколишнім середовищем, тобто шлях створення загального еколого-адаптованого психо-енергозберігаючого ритму життя, в основі якого лежить прояв креативності в життєдіяльності особистості. Виходячи із цього, **мета** даної роботи полягає у вивченні особливостей розкриття креативності, її позитивного впливу на психо-соматичну збалансованість організму особистості та її проєкцій на довгострокові життєві перспективи. **Завдання** дослідження: 1) визначити фактори, що стимулюють прояв креативності студентів у лінгвонавчанні на початку періоду студентства; 2) виявити полярність (позитивна/негативна) впливу креативності на ефективність взаємодії в рамках діади «викладач-студенти»; 3) встановити позитивогенний вплив креативності на симптоматику психо-сомофізіологічного самопочуття студентів/викладача; 4) показати, що розкриття креативності забезпечує здоров'я-зберігаючий ефект та сприяє раціональній життєвій самоорганізації.

Гіпотеза дослідження. Позитивно спрямовані феномени людської психіки, до яких у першу чергу відносяться креативність і творчість, базуються на загальнолюдських духовних цінностях і характеризуються виразною благонесучою динамікою. По мірі розкриття креативності проявляється її дуалістичний характер: 1) на початковому етапі креативність виступає як передумова формування створюючої динамічної життєвої спрямованості, входячи в структуру життя-самоорганізації як один з її фундаментальних компонентів; 2) у процесі подальшого креативного саморозвитку (завдяки позитивному впливу креативності на психо-соматичне самопочуття та ефективність життєдіяльності особистості) відбувається прийняття особистістю креативонасиченої життєвої спрямованості як основної подальшої перспективи в житті. Отже, при побудові алгоритму загальної стратегічної життєвої спрямованості креативність виступає як умовою, так і результатом даного процесу. На жаль, цей аспект прояву креативності залишається поки поза належної уваги дослідників, а в лінгвонавчанні він і зовсім не розглядається, тому проблема креативності як передумови для ефективної життєвої самоорганізації особистості і склала **предмет** нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень. У наші дні важко переоцінити необхідність збереження особистістю власного психоенергетичного балансу для здійснення продуктивної здоров'я-зберігаючої життєдіяльності. Розробкою питань, пов'язаних з розкриттям внутрішніх резервів людини, у тому числі, і креатив-

ності/творчості, займаються вітчизняні та закордонні вчені різних галузей науки (А. Адлер (1997), В.А. Ананьев (2006), М. Аргайл (1990), Т.А. Барышева (2005), Д.Б. Богоявленская (2004), П. Вайнцвайг (1990), Н.Ф. Вишнякова (1995), Л.Х. Гаркави (1990), Е.П. Ильин (2011), А.А. Кроник (2003), Р.А. Ахмеров (2003), Ю.Э. Макаревская (2006), А. Маслоу (1999), Р. Мэй (1997), Г. Олпорт (2002), А.А. Реан (2002), Н.В. Хазратова (1993), Т.Д. Шевеленкова и П.П. Фесенко (2005), О.С. Ширяева (2008), Т.М. Amabile (1988), М. Csikszentmihalyi (1998, 2002) Т.І. Lubart (1990), С. Rogers (1979, 1984), К.М. Schiaffino (2003), М.Е.Р. Seligman (2000, 2002), R.J. Sternberg & Т. Lubart (1995) та багато інших). За останні два десятиліття інтенсивно активізуються наукові дослідження таких проблем як щастя, задоволеність життям, оптимізм, формування життєвих цілей, загальне благополуччя (які поступово переросли у новий напрямок у психології, так звану позитивну психологію), засновниками якої стали М.Е.Р. Seligman & М. Csikszentmihalyi. Автори звернули увагу на крайню важливість акцентування не на негативних (дестабілізуючих) аспектах особистості, а саме на її сильних (гармонізуючих) сторонах, підвищенні задоволеності собою та своїм життям, на всебічній позитивізації та оптимізації функціонування її організму. Прояву креативності та повноцінної адаптації особистості до ускладнених нині життєвих обставин сприяє відновлення гармонійно збалансованої взаємодії органів і систем організму людини. Ефективна психофізіологічна гармонізація припускає наявність духовної основи, оскільки «управління здоров'ям людини здійснюється відповідно до ієрархічного закону: від духовного через психіку до фізичного тіла» [2, с. 6]. Отже, підвищення рівня духовності буде сприяти позитивному мисленню, емпатійній атракції, формуванню внутрішньої гармонії, створенню синергізуючої міжособистісної взаємодії і, відповідно, збереженню здоров'я, створюючи міцну основу для раціональної життєсамоорганізації особистості та її успішній соціалізації в рамках гуманістичного буття (Г.А. Балл, І.Д. Бех, М.Й. Боришевський, М.С. Гончаренко, А.Е. Ефимов (2002), Л.Г. Жедунова (2010), Л.П. Журавльова (2009), С.Д. Максименко, В.О. Моляко, Т.О. Піроженко, І.Н. Семенов, І.В. Степаненко, А.В. Юревич, В.Д. Шадріков та багато інших).

Виклад матеріалу даного дослідження. У процесі самоактуалізації особистості можуть виникати різного роду бар'єри, пов'язані як з індивідуально-типологічними особливостями індивіда, так і його взаєминами з навколишнім середовищем. Подолання психо-соціальних перешкод вимагає колосальних енерговитрат, що автоматично обумовлює виникнення гальмування різного ступеня інтенсивності на емоційно-інтелектуальному та поведінково-комунікативному рівні. Відповідно, порушується скоординоване функціонування регуляторної системи та гомеостатичної рівноваги організму особистості, відбиваючись на загальному стані здоров'я. Ефективна реінтеграція оздоровчого статусу організму і корекція здоров'я здійснюються при відновленні внутрішньої духовної гармонії та психоенергетичного балансу. Зараз, у порівнянні з недавнім минулим, вже не заперечується факт наявності в людині специфічних психоенергетичних можливостей, її здатності раціонально використовувати цей

феноменальний природний людський потенціал, управляти їм і поступово розвивати [1, 4, 5, 6, 8-14]. Зокрема, встановлено, що в процесі саморегуляції організму людини клітки її фізичного тіла здатні поєднуватися єдиною енергією та інформацією, причому, енерго-інформаційне наповнення може сприяти саморегенерації кліток і стресостійкості організму [7, 11-14]. У наші дні вже не викликає заперечень і таке уявлення про структурну організацію людини, що «включает три составляющие: дух, душу и тело», ув'язані в єдиний «енергетический каркас», через який за допомогою «различного рода излучений-вибраций» здійснюється енергетичний взаємозв'язок із зовнішнім середовищем і внутрішня психоенергетична самоорганізація організму [3, с. 44; 8, с. 38]. Отже, у процесі міжособистісних взаємин енерго-інформаційні біополі людей спричинюють той або інший взаємовплив один на одного, продукуючи позитивні (негативні) реакції організму на поведінковому, психоемоційному і соматологічному рівнях, які у край потрiбно враховувати при створенні умов для продуктивної суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

У нашому дослідженні питання психічної енергії та психоенергетичних здібностей особистості аналізується побічно, а саме, у рамках поліпшення психо-енергопоповнення і підвищення стресостійкості в процесі взаємодії людини з іншими людьми та навколишнім середовищем. Цілком закономірно, що найменш енергоємний спосіб збереження запасу власної психоенергії складається в раціональному її використанні. Але чималі можливості для енергетичного «самопідживлення» закладені і в основах ціннісно-духовних принципів, за якими живе людина. Духовність особистості може перебувати на тому чи іншому рівні свого розвитку, при цьому сам факт наявності духовності вже визначає напрямок життєвої стратегії, що неодмінно веде до подальшого самовдосконалення. Саме тому нами був зроблений особливий акцент на духовності як фундаментальній компоненті в структурі креативності, оскільки бездуховність є однією з основних причин, що приводить до появи цілого спектру негативних внутрішніх станів людини (заздрість, ненависть, дратівливість, безкультур'я, агресія і т.ін.), які визначають чинені нею вчинки. Негативні поведінкові прояви (які здавна вважаються соціально маргінованими, морально збитковими) для «виживання» в етико-ментальній, архетипальній аурі людини вимагають чималих енерговитрат, тому рано чи пізно впливають на енергетичне біополе особистості, а, відповідно, і на її психосоматичний стан.

У чималому ступені психосоматичне здоров'я обумовлене умовами навколишнього середовища, явно зараз перенасиченого нервово-психічною перенапругою та емоційно-інформаційним стресом. Питання здоров'я має безпрецедентне значення в освіті, якій в наші дні усе ще властиві багато ознак застійних явищ, зокрема, нерідко зустрічається авторитарність, обмеження достоїнства особистості, індиферентність, неінтелігентність, антигуманність обмеження творчої свободи. При такому підході категорично заперечується прийняття особистості того, кого навчають, як цілісної індивідуальності, оскільки блокуються всі шляхи для особистісного саморозвитку та створюється внутрішня психоемоційна дисгармонія, що неминуче веде до відповідного погіршення по-

казників здоров'я. Але ж майбутнє будь-якої країни цілком залежить від здоров'я її населення, що саме по собі є аксіомою. Українська освіта націлена на переважне вдосконалення саме змісту (а не методів) навчання, тому як і раніше існує гостра необхідність у збільшенні кількості ініціативних, духовно розвинених і позитивно настроєних педагогів. Однак ця необхідність поки декларується лише у вигляді гасла.

Розвиток креативності являє собою динамічний процес, протікання якого припускає емпатійний міжособистісний ВЗАЄМО-контакт, орієнтований на духовно-моральне виховання як базову складову загальнолюдського полікультурного світогляду. Така стартова позиція покликана забезпечити гуманістичну спрямованість у системі освіти, що повинна бути заснована на толерантності, взаємо-підтримці, синергії та духовно-естетичних цінностях. У сукупності, це може забезпечити можливість для самореалізації з одночасним підвищенням рівня духовності й відповідної трансформації в ціннісно-мотиваційній сфері особистості. Тим самим зберігається психічне здоров'я особистості, що характеризується станом її загального духовного благополуччя й відсутністю хвороботворних станів, відбиваючись на різних функціональних рівнях організму.

З метою підтвердження положення про те, що креативність благотворно впливає на психосоматичний стан особистості та виступає як умовою, так і результатом формування стратегічної позитивогенної життєвої спрямованості, ми наводимо дані аналізу результатів формуючого експерименту, в якому взяли участь 162 студента і 17 викладачів у віці 19-38 років. Для вивчення структури ціннісних орієнтацій і схильності до креативного саморозкриття була використана методика М. Рокіча (модифікований нами варіант), результати якого були співвіднесені з даними, отриманими по розробленій нами анкеті «Відкритий опитувальник психо-соматофізіологічного стану організму». Як показав кореляційний аналіз за критерієм Спірмена, між характером цінностей (які реально спонукають до прояву креативності) і психосоматичною збалансованістю організму особистості існує позитивна кореляція (0,76). Слід зазначити, що оптимальність розкриття креативності, що сприяє прогнозуванню загальної спрямованості життєвої стратегії, багато в чому залежить від ціннісних орієнтирів особистості. Це пов'язане з тим, що життєві цінності, фігуруючи як реальні детермінанти активності, прямо співвідносяться з мотивами поведінки, керують вчинками, входять до структури підсвідомого шару психіки та обумовлюють стратегічну життєву спрямованість.

Аналіз результатів дослідження. Розроблена нами технологія лінгвонавчання заснована на швидкому формуванні спонтанного лінгвостереотипа, на стимулюванні та зміцненні лексико-граматичної інтуїції (що являє собою, втім, вербальну характеристику кожної людини, яка є, мінімум, білінгвом) і на посиленні пізнавального інтересу за допомогою прояву почуття подиву, допитливості, цікавості та духу радості пізнання. Дана авторська технологія включала різні прийоми заочної акультурації при вивченні мови, пізнанні соціуму та культурної спадщини Італії, які були подані у паралелі з українськими, давньоазійськими та іншими культурно-філософськими традиціями, що ефективно

впливало на розширення світогляду й розвиток духовності. Лінгво-самореалізація студентів здійснювалася вже протягом першого місяця навчання, тому у студентів швидко вироблявся стереотип “зниклого страху” (відсутності остраху говорити вивчаємою мовою та випадково помилитися), з’являлася резистентність до стомлюваності або тривожності, була зафіксована поведінкова енергійність і доброзичливість, зникала апатія до навчання і життя (якщо така була наявна), що приводило до найголовнішого – практично повної відсутності застудно-інфекційних та інших соматичних захворювань (лише у 5% студентів спостерігалися епізодичні, нетривалі захворювання протягом року). Крім цього, актуалізована навчальна потреба стимулювала до подальшої самореалізації: пошук в Інтернеті інформації про Італію та її народ, контакти з італійцями персонально чи по лінії skype, e-mail і т.ін. У такий спосіб активувався природний інстинкт успіху та механізм успішності (на що інтуїтивно націлена будь-яка людина). Відповідно, підвищувався загальний психо-емоційний тонус, з’являлася наснага і життєвий ентузіазм, підсилювалася резистентність до різномірних стресогенних життєвих факторів, знижувалася або зовсім зникала схильність до поганого самопочуття (застуди, соматика різного роду, безсоння, емоційний спад, аномальна стомлюваність – постійні, до речі, супутники теперішнього студентства), поступово виникав потяг до філософського осмислення життєвих явищ.

За показниками студентів і викладачів (які пройшли навчання за вищевказаною навчальною технологією) були також зафіксовані: (а) ефективна саморегуляція при несприятливих побутових/життєвих ситуаціях, що забезпечує здоров’язберігаючу поведінку; (в) реалістичне життєпланування (причому, більше третини студентів, що брали участь в експерименті, вирішили пов’язати свої життєві плани з італійністю в якості викладачів вузів/курсів або ж перекладачів фірм/підприємств). Результати, отримані за допомогою авторського «Відкритого опитувальника психосоматофізіологічного стану організму» (із застосуванням методу самоспостереження/аналізу/оцінки), свідчать про наявність у студентів і викладачів симптоматики, що саме і виконує загально регулюючу функцію: піднесений внутрішній стан, ентузіазм, енергійність, оптимістичний настрій, впевненість у собі, емоційна задоволеність, пізнавальний інтерес, стійка працездатність, психофізіологічна витривалість, виразна само-ефективність, розширення кола інтересів, підвищення допитливості. Все вище перераховане супроводжувалося й більш конкретними проявами: гарний апетит (прийняття їжі відрегульоване, у звичайний час дня), збалансоване харчування (без переїдання та без відсутності апетиту), нормальне занурення в глибокий продуктивний сон, стабільність режиму дня, внутрішній душевний спокій і врівноваженість.

У термінах психоенергетики оптимізація загального стану психічного здоров’я виглядає в такий спосіб. Біоенергетичні резерви особистості забезпечують енергоциркуляцію, що настроює в унісон фізіологічну роботу всіх внутрішніх органів людини. Ця циркулююча в організмі енергія регулює її функціонування на біохімічному, нейродинамічному і сомо-фізіологічному рівнях. При вільному протіканні енергопотоків в людини спостерігається психологічна ста-

більність, урівноважене самовідчуття та душевний комфорт, які й персоніфікують гарне здоров'я, оптимальне самопочуття, продукуючи позитивогенні емоції. Виникаючий у людини емоційний настрій впливає з когнітивної інтерпретації даної ситуації. Мотиви та емоції взаємозалежні, беручи участь у двох взаємовпливаючих процесах, що урегульовують поведінку індивіда. А саме, вони беруть участь у реалізації зовнішнього поведінкового акту людини та у прояві внутрішніх почуттів і самовідчутті благополуччя (або дискомфорту), які відразу відбиваються на психо-сомофізіологічному стані здоров'я людини, що підтверджує й дослідження Л.В.°Куликова (1997). Атрактивні іміджево-характерологічні особливості, що виходять із однієї сторони діади «людина-людина», ініціюють позитивний біоенергетичний потік з іншої сторони. У сукупності, утворюється циркулюючий взаємно-сінергізуючий енергопотік і емпатійний взаємовплив, що діють на підсвідомому рівні. Поява атракції цілком залежить від особистісних характеристик ініціатора, що у момент запуску енергетичного потоку може вкласти в нього певний підтекст (так сказати, “замодулювати” цей потік). Високий рівень духовності ініціатора спілкування – основна креативна передумова *conditio sine qua non*, саме яка й формує позитивний психобіоенергопотік. Під останнім мається на увазі обсяг збалансованої єдиної психоенергії, що утворюється в організмі людини в результаті окислювально-відновних процесів і біохімічних реакцій. Реципієнт, сприймаючи спрямований ініціатором сприятливий стимулюючий енергопотік, реагує на нього активацією власних біохімічних і біофізичних процесів в організмі, які на психосоматичному рівні забезпечують функціонування нервової системи й трансформуються в м'язову діяльність. Міміко-жестикуляційні, інтонаційні й поведінкові реакції реципієнта, при цьому, характеризуються позитивізмом, включаючи, тим самим, циркуляцію взаємоспрямованого енергопотіка. Продовження такого типу спілкування стабілізує ВЗАЄМОенергоциркуляцію, що у підсумку й приводить до закріплення її у формі стереотипу.

Висновки. Креативність безпосередньо та у прямо пропорційній залежності бере участь у загальній стабілізації психофізіологічних функцій організму, надаючи людині реальну можливість підсилити власну психо-резистентність і наочно підвищити життєвий тонус. Даний позитивогенний стан проектується на всіх рівнях психосоматики, тому з'являється інстинктивне прагнення перебувати в ньому як найбільш довше. Створюється своєрідна “креативоманія”, під якою нами розуміється психофізіологічна залежність особистості від креативності. Людина наче б то входить у динамічний стан біологічної «нужды» (використовуючи термін С.Д. Максименка, 2006) мати підвищений життєвий тонус, що впливає з відчуття всеспрямованої та всеосяжної любові. Виступаючи потужним анти-стресором, креативність здатна позитивно відбиватися і в інших сферах життєдіяльності особистості, забезпечуючи їй надбання своєрідного імунітету до періодично виникаючих складних життєво-виробничих ситуацій. У міжособистісних взаєминах іміджево-характерологічні та поведінкові детермінанти як показники біоенергетичного особистісного потенціалу духовно розвиненого керівника включають механізм атракції, що проявляється в перманентній внутрішньо-груповій циркуляції біоенерге-

тичного потоку. У структурі життєдіяльності активація креативності відображається у відрегульованому функціонуванні організму на біохімічному, нейродинамічному і психосоматофізіологічному рівнях. Тільки вільна (тобто НЕЗАБЛОКОВАНА на особистісному та внутрішньо-груповому рівні) енергоціркуляція забезпечує нормативні психофізіологічні показники, які персоніфікують гарне здоров'я й самопочуття.

Література

1. Гавриш О.Г. О физической природе биологического поля // Сознание и физическая реальность. – 1999. – Т. 4. – № 2-3. – С. 51-55.
2. Гончаренко М.С. Духовність, здоров'я й освіта // Вісник Харківського нац. університету ім. В.Н. Каразіна. – 2009. – № 876. – Вип. 7. – С. 4–11.
3. Гончаренко М.С. Валеопедагогические основы духовности. – Х.: ХНУ им. В.Н. Каразина, 2007. – 400 с.
4. Гончаренко М.С., Кучук Н.Г. Метод оцінки енергоінформаційної складової структурної організації людини // Вісник Харківського національного ун-ту ім. В.Н. Каразіна. – 2009. – Вип. 6. – № 862. – С. 30-35.
5. Джан Р.Г. Границы реальности. Роль сознания в физическом мире. – М.: Изд-во Объединенного ин-та высоких температур РАН, 1995. – 288 с.
6. Дульнев Г.Н. Энергоинформационный обмен в природе. – СПб.: Изд-во ГИТМО (ТУ), 2000. – 140 с.
7. Игумнов С.А., Жебентяев В.А. Стресс и стрессозависимые состояния. – СПб.: Речь, 2011. – 346 с.
8. Кокун О.М. Психоэнергетические возможности человека: теория и практика: Монография. – К.: ГП «Информ.-аналит. агентство», 2012. – 168 с.
9. Коротков К.Г. Аура с позиции физики // Сознание и физическая реальность. – 1997. – Т. 2. – № 4. – С. 70-75.
10. Ярцев В.В. Жизнь в настоящем времени. – Омск: Кн. Издательство, 1999. – 304 с.
11. Ярцев В.В. Свойство человека объединять энергией и информацией клетки своего физического тела // Сознание и физическая реальность. – 1998. – Т. 3. – № 4. – С. 52-58.
12. Bottaccioli F. Psiconeuroendocrinoimmunologia. I fondamenti scientifici delle relazioni mente-corpo / Francesco Bottaccioli. – Milano: Red Ediz., 2005. – 512 p.
13. Chopra D. Benessere Totale. Il perfetto equilibrio tra mente e corpo / Deepak Chopra. – Milano: Sperling & Kupfer S.p.a., 2008. – 384 p.
14. Medoro M. Reiki tradizionale giapponese. Terzo livello. Il ritorno alle radici del mistero / Massimo Medoro. – Venezia: Supernova Ediz. s.r.l., 2012. – 221 p.

В статье обосновывается положение о дуалистическом характере креативности, которая выступает как условием, так и результатом при построении алгоритма обще-стратегической жизненной направленности: на начальном этапе – в качестве предпосылки формирования созидательной динамической направленности, входя в структуру жизне-самоорганизации как одна из её фундаментальных компонент; при последующем разворачивании креатив-

ности происходит принятие личностью креативонасыщенной жизненной направленности как основной дальнейшей перспективы в жизни (в силу позитивного воздействия креативности на психо-соматофизиологическое самочувствие и эффективность жизнедеятельности личности).

Ключевые слова: раскрытие креативности, взаимо-энергоциркуляция, психо-соматофизиологические показатели здоровья, жизненная самоорганизация.

In this paper the thesis of the dualistic creativity nature, that stands out like a condition and a result during the algorithm building of the total strategic life orientation, has been founded: at the initial phase the creativity operates in the quality of presupposition to form a creative dynamic orientation, entering – at the same time – inside the life self-organization like one of its fundamental constituent; during the consequent creativity unrolling a person accepts for a creative saturated life orientation like a its basic further long-term life outlook (by virtue of positive creativity influence upon the psycho-somatic and physiological personality's state of health and its vital activity efficaciousness.

Key words: creativity unrolling, energy intercirculation, psycho-somatic and physiological health indices, life self-organization.

Клибанівська Т.М.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС НАПРУЖЕНОЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статті проаналізовано результати дослідження психічних станів студентів під час навчання. Встановлено домінуючі психічні стани, притаманні студентам на різних етапах навчання у ВЗО.

Ключові слова: психічний стан, стеничний, астеничний, інтелектуальна діяльність.

Постановка проблеми. У процесі дослідження психічних станів студентів під час напруженої інтелектуальної діяльності перед нами стояли практичні завдання: емпірично дослідити психічні стани студентів; розкрити особливості перебігу стеничних і астеничних психічних станів студентів у залежності від етапу навчальної підготовки; визначити умови, за яких у студента виникають астеничні психічні стани, що заважають їхній інтелектуальній діяльності.

Для вирішення завдань констатуючого етапу дослідження нами було визначено комплекс психодіагностичних методик: «Опитувальник психічних станів», модифікований В.В Клименком та Т.М. Клибанівською; «Самооцінка емоційних станів» (А.Є. Уессман, Д.Ф. Рікс) [3, с.46-47]; «Діагностика мотиваційних станів» В.Ф. Сопова (модифікована А.О. Прохоровим) [2, 158-160]; «Самопочуття, активність, настрої» [2, с. 19-21]; «Діагностика рівня тривожності» (Спілберг – Ханін) [1, с.351-353].

В нашому емпіричному дослідженні брали участь 394 студенти. Вони бу-